

Uudistetaan perusturvaa ja torjutaan eriarvoisuutta oikeudenmukaisella verotuksella

– EDUSKUNTAVALITEESI –

Suomen on korkea aika uudistaa perusturvaa niin, että se takaa kaikille ihmisille kohtuullisen elintason, on ymmärrettävä ja joustava sekä tukee toimintakykyä. Uudistusten kustannusten kattamiseksi käytetään verotuksen progressiota.

Kirjaukset hallitusohjelmaan:

- **Perusturvan uudistaminen aloitetaan välittömästi ja se tehdään vaiheittain laajan parlamentaarisen valmistelun pohjalta.** Perusturvaa uudistettaessa tavoitteena on eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentäminen. Perusturvan tasoa korotetaan asteittain. Tason parantaminen aloitetaan kompensoimalla etuuksiin vuoden 2015 jälkeen tehdyt indeksileikkaukset ja jäädytykset täysimääräisesti. Vaalikauden aikana toteutettavassa uudistuksen ensivaiheessa perusturvaan panostetaan vuositasolla 300 miljoonaa euroa. Tämän jälkeen perusturvaa korotetaan asteittain kohti kohtuullisen minimin viitebudjettien mukaista tasoa.
- **Selkeytetään järjestelmää** niin, että se on ihmisille ymmärrettävämpi ja puretaan todettuja byrokraatialoukkuja. Käynnistetään selvitys etuuksien laskennassa käytettävien erilaisten käsitteiden yhdenmukaistamiseksi. Tarkistetaan syyperusteisia etuuksia niin, että väliinpuotamisia tapahtuu vähemmän.
- **Indeksileikkausten- ja jäädytysten kompensoinnin aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia julkiseen talouteen katetaan veropohjaa laajentamalla tai kiristämällä tuloverotuksen progressiota.**
- **Muutettaessa verotuksen painopistettä työn verotuksesta kohti kulutusveroja, muutosten vaikutukset eri tuloluokkiin analysoidaan tarkasti.** Esimerkiksi ruokaan ja muihin välttämättömyshyödykkeisiin kohdistuvia korotuksia kompensoidaan korottamalla perusturvan tasoa.

Taustaa: Perusturva kaippaa kokonaisuudistusta

Suomalainen sosiaaliturva on monimutkainen etuuksien, verotuksen ja palvelujen sekä palveluista maksettavien asiakasmaksujen muodostama kokonaisuus. Se ei vastaa kovin hyvin ihmisten vaihtuviin ja moninaiisiin elämäntilanteisiin eikä työmarkkinoiden muutokseen.

SOSTEn jäsenistölleen tekemän kyselyn perustella sosiaali- ja terveysjärjestöt näkevät perusturvan keskeisimpinä ongelmina järjestelmän monimutkaisuuden ja turhan byrokraattisuuden. Etuushakemuksiin tarvitaan paljon liitteitä, ja osin samoja papereita joudutaan toimittamaan usealle taholle. Omia oikeuksia voi olla vaikea ymmärtää, eikä tuen tarvitsija välttämättä osaa tai kykene anomaan kaikkia etuuksia, joihin hän on oikeutettu. Järjestelmä reagoi hitaasti ihmisten muuttuviin elämäntilanteisiin ja ihmisten on mahdollista pudota eri etuuksien väliin esimerkiksi silloin, kun ihminen on

saanut sairauspäivärahaa enimmäismäärän eikä ole vielä työkykyinen, mutta kuntoutuksen maksajaa ei löydy.

[Perusturvan riittävyden arvioinnissa](#) on todettu, että perusturvan taso ei riitä kattamaan kohtuullisen vähimmäiskulutuksen menoja. Perusturva kattaa 73–93 prosenttia kohtuullisen minimin kulutuksesta yksin vuokralla asuvalla. Esimerkiksi yksinasuvan työttömän perusturva kattaa vain noin 73 prosenttia minimibudjetista.

Tämän arvioinnin jälkeen perusturvaetuuksia on heikennetty erityisesti indeksileikkauksilla ja -jäädetyksillä. Kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksisidonnaisia etuuksia leikattiin 0,85 prosenttia vuonna 2017 ja indeksit on jäädetytty vuosille 2018–2019. Vuonna 2016 indeksi painui 0,4 prosenttia miinukselle. Vuonna 2015 tehtiin normaalia indeksikorotusta (1,1 %) pienempi korotus (0,4 %) valtaosaan Kelan etuuksista. Toimeentulotuki on pidetty leikkausten ja jäädetytysten ulkopuolella. Jo ennen tehtyjä leikkauksia Euroopan Neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on antanut Suomelle useita huomautuksia perusturvan liian matalasta tasosta.

SOSTEn selvitys osoittaa, että leikkausten seurauksena pienituloisten toimeentulo on vaikeutunut. Leikkaukset ovat kohdistuneet etenkin työttömiin, lapsiperheisiin ja opiskelijoihin. Indeksijäädetyksen lisäksi perusturvaetuuksien varassa elävien ryhmien toimeentuloa on vaikeuttanut etuustulojen verotuksen kiristäminen. Perusturvaan kohdistuneet leikkaukset ohjaavat toimeentuloturvajärjestelmää vääraan suuntaan: ne lisäävät toimeentulotuen käyttöä ja ihmisten jäämistä pitkäksi aikaa toimeentulotuen varaan. Toimeentulotuki on vahvasti tarveharkintainen etuus ja sen varaan joutumisen tarkoittaa ihmisille jatkuvaa asioimista etuusbyrokratian kanssa tuloistaan ja menoistaan raportoiden.

Riittämätön toimeentulo ilmenee myös ylivelkaantumisenä ja maksuhäiriöinä. Vuonna 2017 jo 374 000 henkilöllä oli maksuhäiriömerkintä. Riittävän perusturvan lisäksi ylivelkaantuneiden asemaa tulee parantaa palveluilla. Noin kolmekymmentä kuntaa tarjoaa asukkailleen tällä hetkellä sosiaalisia luottoja. Toiminnan piirissä on noin 44 prosenttia Suomen väestöstä. Sosiaalinen luototus tulee laajentaa kattamaan koko maa.

Kokonaan perusturvan varassa elävien ihmisten määrä on kasvanut Suomessa viime vuosina. Vuonna 2017 heitä oli noin 250 000 henkeä (4,7 % suomalaisista). Määrä on lisääntynyt noin 55 000:lla vuodesta 2010. Vuonna 2016 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä Suomessa oli noin 849 000 henkilöä, eli 15,7 prosenttia väestöstä. Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvia henkilöitä (tulot alle 60 % mediaanista) oli 654 000 vuonna 2017. Lapsiköyhyys koskettaa Suomessa noin 119 000 lasta.

Suomi on sitoutunut osana YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030-tavoitteita puolittamaan köyhyyden vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi Suomi on EU:n 2020-strategiassa sitoutunut vähentämään köyhyyden tai syrjäytymisriskissä elävien ihmisten määrää 150 000:lla vuosien 2010–2020 välisenä aikana. Tavoitteena oleva 770 000 on edelleen varsin kaukana.

SOSTEn suositukset perusturvan uudistamiseen:

- **Perusturva uudistaminen aloitetaan välittömästi ja se tehdään vaiheittain** laajan parlamentaarisen valmistelun pohjalta.

- **Huolehditaan perusturvan riittävästä tasosta.** Lakisääteisen perusturvan riittävyyden arvioinnin tulokset sekä kansainvälisten sitoumusten velvoitteet otetaan vakavasti. Perusturvan tasoa korotetaan asteittain. Tason parantaminen aloitetaan kompensoimalla etuuksiin vuoden 2015 jälkeen tehdyt indeksileikkaukset ja -jäädetykset täysimääräisesti. Vaalikauden aikana toteutettavassa uudistuksen ensivaiheessa perusturvaan panostetaan vuositasolla 300 miljoonaa euroa. Tämän jälkeen perusturvaa korotetaan asteittain kohti kohtuullisen minimin viitebudjettien mukaista tasoa. Jotta etuudet eivät enää jäisi jälkeen yleisestä kustannuskehityksestä, kaikki etuudet sidotaan indeksiin. Vähimmäismäärien päivärahojen tasot yhtenäistetään.
- **Käynnistetään selvitys etuuksien laskennassa käytettävien erilaisten käsitteiden yhdenmukaistamiseksi.** Siinä määritellään, miltä osin erilaisia etuuksien laskennassa käytettäviä käsitteitä voidaan yhtenäistää ja missä tilanteissa on tarkoituksenmukaista säilyttää erilaisia rajoja. Eroja on muun muassa lasten ikärajoissa, perhe- ja ruokakuntakäsitteissä, tulokäsitteissä sekä tarveharkinnassa. Ikärajojen yhtenäistäminen 18 vuoteen toisi selkeyttä järjestelmään. Ihmisille selkeää olisi, että kaikki etuudet laskettaisiin 30 päivälle. Selkeää olisi myös, että ansiotulot vaikuttaisivat samalla tavalla jokaiseen etuuteen.
- **Selkeytetään järjestelmää niin, että etuuksia haetaan yhdestä paikasta.** Ihminen ohjataan kaikkien niiden etuuksien ja palvelujen piiriin, joihin he ovat oikeutettuja sen hetkessä elämäntilanteessaan. Päätös tulee nopeasti ja siinä on sovitettu yhteen nyt eri syistä maksettavat etuuslajit. Päätös on selkeä, jotta ihminen ymmärtää perusteet päätökselle ja voi tarvittaessa valittaa siitä. Kun jokin etuus on maksussa, mahdolliset eri etuuslajien väliset tasaukset ja työtulon suojaosuudet huomioidaan järjestelmän sisällä.
- **Syyperusteisia etuuksia tarkistetaan niin, että väliinputoamia tapahtuu vähemmän ja järjestelmä huomioi joustavammin ihmisten elämäntilanteet** ja niissä tapahtuvat muutokset. Tällöin toimeentulotuen tarpeen voidaan olettaa vähenevän.
- **Etuuksiin liittyvää oikeutta palveluihin vahvistetaan** niin, että jatkossa ihmiset saavat nykyistä sujuvammin heidän elämäntilanteeseensa vastaavat palvelut.
- **Tuetaan ylivelkaantuneita riittäväillä palveluilla.**
- **Huolehditaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut eivät ole hoivan ja hoidon este.** Asiakasmaksujen vaikutus ihmisten käytettävissä oleviin tuloihin tulee huomioida perusturvakokonaisuudessa. Asiakasmaksut eivät saa aiheuttaa velkaantumista.
- **Etuuksia ja ansiotuloja sovitetaan yhteen nykyistä joustavammin.** Tavoiteltavaa on, että etuudet vähenevät asteittain työn teon lisääntyessä niin, että työn tekemisen lisääminen on mahdollisimman kannattavaa.
- **Järjestelmää muutetaan enemmän mahdollistavaksi ja vähemmän sanktioivaksi** muun muassa työttömyysturvan karensseja lyhentämällä ja osallistumisesta palkitsemalla.
- **Tarkastellaan yhteiskunnallisia hyötyjä perusturvaa uudistettaessa pitkällä aikavälillä.** Pitkemmällä aikavälillä paremmin toimiva etuusjärjestelmä ja vahvempi perusturva johtavat siihen, että yhä harvemmallalla on tarvetta turvautua sosiaalietuuksiin toimeentulon rakentamisessa. Myönteinen vaikutus toimintakykyyn, työmarkkinoille osallistumiseen ja siten kansantulon tuottamiseen sekä toisaalta vähentävä vaikutus kalliiden korjaavien sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeeseen, pitkittyneisiin toimeentulotukiasiakkuuksiin sekä muihin sosiaalisten ongelmien hoitoon käytettäviin menoihin tarkoittavat sitä, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen esittämät muutokset perusturvaan voidaan nähdä julkisen sektorin näkökulmasta investointina.

Taustaa: Eriarvoisuutta torjutaan oikeudenmukaisella verotuksella

Verotuksella voidaan vaikuttaa keskeisesti tulojen ja varallisuuden jakautumiseen. Verotus on tältä osin kiinteässä yhteydessä sosiaalietuusjärjestelmään. Jotta pienituloisten asemaa voidaan parantaa, täytyy tarkastella sekä etuuksien kattavuutta ja tasoa että verotuksen kohdentumista ja kireyttä.

Perusturvan korottamisesta koituvat kustannukset on syytä kattaa verotusta muuttamalla. Sekä veropohjan laajentaminen että verotuksen progression lisääminen kuuluvat edelleen keinovalikoimaan. Veropohjaa voidaan laajentaa muun muassa erilaisilla kulutukseen vaikuttavilla veroilla, kuten kansanterveysperusteisilla kulutus- ja valmisteveroilla. Tuloverotuksen progressiivisuuden tarkastelu on tiukan julkisen talouden olosuhteissa välttämätöntä. Myös erilaiset verotuet on jatkossa syytä ottaa kriittiseen tarkasteluun.

Suomessa verojärjestelmän tulevaisuutta pohtineet työryhmät ovat käsitelleet arvonlisäverotuksen muutoksia yhtenä verotuksen painopisteen siirron välineenä. Arvonlisäverokantojen yhtenäistäminen tarkoittaisi käytännössä sitä, että esimerkiksi elintarvikkeiden ja ruoan arvonlisäverokantoja korotettaisiin. Koska pienituloiset kuluttavat elintarvikkeita ja ruokaa suhteellisesti enemmän verrattuna ylempiin tuloluokkiin, arvonlisäveron korotukset heikentävät merkittävästi heidän reaalista toimeentuloaan. Jos arvonlisäveroa päätetään korottaa, tulee vaikutukset eri tuloluokkiin arvioida tarkasti ja heikentynyt ostovoima tulee kompensoida pienituloisille etuuksia korottamalla.

SOSTEn suositukset oikeudenmukaiseen verotukseen:

- Indeksileikkausten ja -jäädytysten kompensoinnin aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia julkisen talouden tasapainoon voidaan kattaa esimerkiksi veropohjaa laajentamalla tai kiristämällä tuloverotuksen progressiota.
- Etuuksien verotusta tarkastellaan rinnakkain etuusjärjestelmän kehittämisen kanssa. Pienituloisten sosiaalietuuksien saajien toimeentuloa voidaan parantaa esimerkiksi laajentamalla kunnallisverotuksen ansiotulovähennys myös etuustuloihin tai laajentamalla kunnallisverotuksen eläketulovähennys myös etuustuloihin. Kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen käytön laajentaminen maksaisi noin 200 miljoonaa euroa ja eläketulovähennyksen käytön laajentaminen noin 460 miljoonaa euroa. Kun sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä verojärjestelmän rakenteet muuttuvat, vastaavat verovähennykset tulisi ottaa käyttöön myös valtion ansiotuloverotuksessa, jotta haluttu kokonaisvaikutus saavutetaan.
- Arvonlisäverokantojen yhtenäistäminen voi vaikuttaa pienituloisiin erityisen voimakkaasti. Jos arvonlisäveroa päätetään korottaa, tulee vaikutukset eri tuloluokkiin arvioida tarkasti ja heikentynyt ostovoima tulee kompensoida pienituloisille etuuksia korottamalla.

Lisätietoja

- erityisasiantuntija Anna Järvinen: 050 586 5677, anna.jarvinen@soste.fi
- pääekonomisti Jussi Ahokas: 050 308 6870, jussi.ahokas@soste.fi

Perusturvalla tarkoitamme perusturvan riittävyyden arviointiraportin työryhmä mukaisesti työelämän ulkopuolella olevien ja ansiosidonnaisten etuuksien piiriin kuulumattomien henkilöiden pääasiallista toimeentuloturvaa, jota kaikkein pienituloisimmilla täydentävät asumisen tuet ja toimeentulotuki (Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015.)

Rakennetaan kasvua investoimalla kaikkien työllisyyteen

– EDUSKUNTAVALITEESI –

Suomeen rakennetaan kasvua investoimalla kaikkien työllisyyteen. Väli työmarkkinoita tulee vahvistaa, ja erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja osatyökykyisiä tukea käyttäen entistä vaikuttavampia keinoja.

Kirjaukset hallitusohjelmaan

- **Vahvistetaan tarvelähtöisiä työmarkkinoita.** Tarvelähtöisillä työmarkkinoilla ihmiset saavat tarpeidensa mukaista tukea – esimerkiksi oikeanlaisia ja oikea-aikaisia palveluita, riittävän toimeentulon turvaavia rahamääriä sosiaalietuuksia sekä elämänhallintaa vahvistavaa tukea. Järjestöjen tuottamat valmentavat työvoimapalvelut, ihmisten tukeminen vaikeissakin elämäntilanteissa sekä työelämäpolkujen jatkumisen varmistaminen (ns. polutus) ovat keskeistä tarvelähtöisten työmarkkinoiden toimintaa. Turvaamalla näiden toimintojen resurssit ja levittämällä vaikuttaviksi havaittuja toimintamalleja, yhä useampi tällä hetkellä työmarkkinoiden ulkopuolella tai työttömänä oleva pääsee kiinni työhön.
- **Lisätään palkkatuen saamisen mahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille sekä poistetaan osatyökykyisen palkkatuen enimmäiskesto.** Tarvelähtöinen palkkatuen käyttö turvataan pitämällä palkkatukimäärät riittävällä tasolla ja suuntaamalla palkkatukea enemmän osatyökykyisille ja heikossa työmarkkina-asemassa oleville työttömille. Jatkossa palkkatuen keston tulee määräytyä yksilön työllistymistarpeiden mukaan ja se voi olla myös pysyvä. Selvitetään mahdollisuudet maksaa palkkatuki työnantajan sijaan työntekijälle.
- **Asetetaan sosiaalisten kriteereiden, kuten osatyökykyisten työllistämisehdon huomioiminen, velvoittavaksi julkisissa hankinnoissa.** Vahvistetaan osatyökykyisten työllisyyttä jalkauttamalla asiasta tehtyjen [selvitysten](#) tuloksia julkisiin hankintaorganisaatioihin.
- **Toteutetaan selvitys Saksan mallin mukaisesta lakimuutoksesta,** joka velvoittaisi työnantajia palkkaamaan vammaisia ja osatyökykyisiä työntekijöitä. Varmistetaan että lakimuutos ei leimaa kaikkia vammaisia henkilöitä osatyökykyisiksi.

Tuetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja vahvistetaan tarvelähtöisiä työmarkkinoita

Suomessa työikäisen väestön määrä on kääntynyt laskuun. Jotta tulevana vuosina kansantalouden kokonaistyöpanos voisi kasvaa, on yhä useamman työikäisen kuuluttava työvoimaan ja vältettävä työttömyys. Vuoden 2018 lopussa Suomessa oli noin 150 000 pitkäaikaistyötöntä, työvoimapalveluista työttömäksi jäänyttä, palvelusta toiseen palveluun siirtynyttä tai viimeisen 16 kuukauden aikana vähintään 12 kuukautta työttömänä ollutta ihmistä. Vuoden 2017 lopulla 16-64-vuotiaista työkyvyttömyyseläkettä sai yli 200 000 henkilöä. Vuonna 2018 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden suomalaisten määrä kääntyi selvään kasvuun.

Kun Suomessa pohditaan työllisyyden lisäämistä ja työllisyysasteen nostamista, työikäiset pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset ja työkyvyttömät ovat potentiaalinen joukko. Mikäli tästä joukosta työllistyisi jatkossa pysyvästi esimerkiksi kolmannes, nousisi työllisyysaste nykyisestä yli kolme prosenttiyksikköä. Tämä kuvaa hyvin mahdollisuuksia, joita heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien pitkäaikaistyöttömien, osatyökykyisten ja työkyvyttömien työllistymiseen investoinnissa on.

Keskeistä edellä mainittujen ryhmien työllistymisen kannalta on voimavarojen vahvistaminen sekä työ- ja toimintakyvyn vajeiden korjaaminen.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevilla, osatyökykyisillä ja työkyvyttömillä on monenlaisia yksilöllisiä tarpeita, joihin palvelu- ja etuusjärjestelmällä pitää tulevaisuudessa vastata aikaisempaa paremmin. Ensimmäinen lähtökohta on se, että tämä ihmisryhmä ja heidän erityiset tarpeensa tunnustetaan ja tunnustetaan. Tämän jälkeen on ryhdyttävä toimiin, jotka johtavat työelämäpolulla etenemiseen ja antavat ihmisille riittävää tukea kaikissa työmarkkinoilla eteen tulevilla tilanteilla.

Jotta työllisyyttä voidaan jatkossakin lisätä merkittävästi, on tarvelähtöisiä työmarkkinoita vahvistettava. Tarvelähtöisillä työmarkkinoilla ihmiset saavat tarpeidensa mukaista tukea – esimerkiksi oikeanlaisia ja oikea-aikaisia palveluita, riittävän toimeentulon turvaavia rahamääräisiä sosiaalietuuksia sekä elämänhallintaa vahvistavaa tukea. Tarvelähtöisillä työmarkkinoilla työtä mukautetaan siten, että työstä tulee sopivaa työntekijälle, luodaan työntekemisen edellytyksiä ja huomioidaan myös työnantajien tarpeet.

Tarvelähtöiset työmarkkinat ovat jo olemassa, mutta ne eivät vielä ole riittävän kattavat. Järjestöjen ja kuntien työpajat ja sosiaaliset yritykset ovat keskeisiä toimijoita tarvelähtöisillä työmarkkinoilla. Esimerkiksi järjestöjen tuottamat valmentavat työvoimapalvelut, ihmisten tukeminen vaikeissakin elämäntilanteissa sekä työelämäpolkujen jatkumisen varmistaminen (ns. polutus) ovat tarvelähtöisten työmarkkinoiden toimintaa.

Viime vuosina Suomessa työvoimapolitiikan painopiste on muuttunut siten, että resursseja on kohdennettu entistä enemmän lyhyen aikaa työttömänä olleisiin. Tämä on näkynyt erityisesti palkkatuen kohdentumisessa. Kun palkkatukimäärärahojen taso on kokonaisuudessaan pudonnut vuoden 2014 jälkeen, pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille palkkatukea on ollut tarjolla erityisen niukasti. Järjestöille myönnettävälle 60 prosentin työajan kokonaan kattavalle palkkatuelle on ollut käytössä 3000-4000 keskimääräisen saajan katto. Järjestöihin palkkatuella työllistyminen on tärkeää juuri osatyökykyisille ja vaikeimmassa työmarkkina-asemassa oleville, mutta se on lähes puolittunut vuoden 2014 tasosta.

Tarvelähtöisten työmarkkinoiden palvelut tarvitsevat jatkossa lisää resursseja. Viime vuosien aikana esimerkiksi työvoimapoliittista avustusta on leikattu tasaisesti, vaikka sillä on aikaisemmin toteutettu heikossa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten tilannetta vahvistavia hankkeita. Myös työpajatoiminnassa resurssipula on ilmeinen, vaikka sen on todettu vaikuttavan positiivisesti etenkin nuoriin.

Ylipäätään työmarkkinoilla pitäisi pystyä tuottamaan enemmän vaikuttavaksi todettuja ja osatyökykyisten sekä pitkäaikaistyöttömien tarpeisiin vastaavia palveluita. Palveluiden vaikuttavuutta on syytä arvioida jatkuvasti ja toimintoja on kehitettävä arviointitulosten perusteella, jotta jatkossa resurssit kohdentuvat paremmin.

SOSTEn suositukset työllisyyden vahvistamiseksi:

- **Vahvistetaan tarvelähtöisiä työmarkkinoita** lisäämällä resursseja järjestöjen, säätiöiden ja kunnallisten työpajojen tuottamiin palveluihin, jotka tukevat osatyökykyisiä ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia pitkäaikaistyöttömiä eri työelämäpolun vaiheissa. Juurrutetaan parhaita käytäntöjä, eikä hajauteta palveluiden kenttää uusilla lyhytkestoisilla hankkeilla.
- **Lisätään palkkatuen saamisen mahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille sekä poistetaan osatyökykyisen palkkatuen enimmäiskesto.** Palkkatukea tulee jatkossa olla saatavissa tarvelähtöisesti ja työntekijän tilanteeseen joustavasti sovittaen.

- **Tarkastellaan jatkossa välityömarkkinoiden vahvistamiseen suunnattujen määrärahojen kohdentumista ja vaikuttavuutta arviointien ja tapaustutkimusten avulla.**
- **Tunnistetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevat erityisryhmänä ja räätälöidään heille tarvelähtöinen palvelukokonaisuus.**

Parannetaan osatyökykyisten asemaa työmarkkinoilla

Osatyökykyisten työmarkkina-aseman parantamiseksi tarvitaan aitoa määrätietoista asenteiden muokkausta, yhteistyötä työmarkkina- ja vammaisjärjestöjen kesken ja asian tukemista lainsäädännön keinoin. Osatyökykyisten työllistymisen tueksi on kehitetty useita hyviä toimintamalleja, mutta mallien käyttöönotto valtakunnallisesti on vielä kesken. Palvelujärjestelmää ja tukia tulee yhä kehittää niin, että ne tukevat osatyökykyisten työllistymistä ja työssä jatkamista nykyistä paremmin.

Osatyökykyisen palkkatuki myönnetään enintään 24 kuukaudeksi kerrallaan, vaikka tuen tarve voi käytännössä olla pysyvä. Käytännössä tuki useimmiten myönnetään lain sallimaa maksimiaikaa lyhemmissä jaksoissa. Mekaaninen enimmäisaika tulee poistaa ja selvittää mahdollisuudet maksaa tuki työnantajan sijaan työntekijälle. Valtion talousarviossa tulee myös taata riittävät resurssit palveluille ja tuille.

Kokoaikatyöhön tähtäävä normi ja joustamattomat työajat ja -muodot tekevät vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työllistymisen haasteelliseksi. Tarvitaan enemmän työajan joustoja, osa-aikatöitä ja työnteon muotojen moninaistamista. Julkisten palveluiden tuottamisessa ja hankintojen kilpailuttamisessa on huomioitava entistä paremmin sosiaaliset kriteerit. Tämä mahdollistaa osaltaan työllisyysmahdollisuuksien luonnin vammaisille, osatyökykyisille ja pitkäaikaistyöttömille.

SOSTEn suositukset osatyökykyisten tukemiseen:

- **Jatketaan osatyökykyisten työmarkkina-aseman vahvistamista** painottaen jo kehitettyjen hyvien toimintamallien käyttöönottoa valtakunnallisesti sekä yhteistyön laajentamista työmarkkinajärjestöjen ja vammaisjärjestöjen kanssa.
- **Poistetaan osatyökykyisen palkkatuen enimmäiskesto.** Tuen keston tulee määräytyä yksilön työllistymistarpeiden mukaan ja tuki voi olla myös pysyvä. Selvitetään mahdollisuudet maksaa palkkatuki työnantajan sijaan työntekijälle.
- **Lisätään osatyökykyisten työvoiman kysyntää** työajan joustoilla ja työn mukautuksissa sekä moninaisimmilla työnteon muodoilla.
- **Mahdollistetaan osatyökykyisten työllistymistä** vakiinnuttamalla sosiaalisten kriteereiden, kuten työllistämisehdon, huomioiminen julkisissa hankinnoissa.

Turvataan yhdenvertaiset, asiakaslähtöiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut koko maassa

Eduskuntavaaliteesi:

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on välttämätön palvelujärjestelmän yhdenvertaisuuden, perusoikeuksien toteutumisen ja kestäväen kustannustason turvaamiseksi. Perustason sosiaali- ja terveydenhuoltoa on vahvistettava. Asiasta on tehtävä päätökset tulevalla hallituskaudella.

Kirjaukset hallitusohjelmaan:

- Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistustyö tehdään parlamentaarisesti.
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu siirretään kuntia selkeästi suuremmille alueille.
- Perustason sosiaali- ja terveydenhuoltoa vahvistetaan.
- Monikanavarahoitusta yksinkertaistetaan ja haitallinen osa-optimointi estetään.
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhdyspinoista on huolehdittava ja sosiaali- ja terveysjärjestöt on otettava huomioon yhtenä tärkeänä voimavarana.
- Uudistuksessa on alusta asti tunnistettava sote-palveluiden ja järjestöjen tuottaman matalan kynnyksen auttamistyön yhdyspinnat.
- Asiakkaan asemaa ja itsemääräämisoikeutta vahvistetaan laajentamalla palvelusetelijärjestelmää ja ottamalla käyttöön henkilökohtainen budjetti.

Nykyinen pirstaleinen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä ei turvaa riittäviä sote-palveluja asuinpaikasta riippumatta. Eri väestöryhmien väliset ja alueelliset erot sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudessa ovat isot ja eriarvoisuus on kasvanut.

Isojen reformien tekeminen ei ole mahdollista ilman laajaa, parlamentaarista valmistelua.

Mikäli esitykset vammaispalvelulain ja asiakasmaksulain raukeavat, ne on uusittava heti hallituskauden alussa ja vietävä päätökseen mahdollisimman nopeasti.

Uudistuksen perustavoitteiden tulee olla selkeät

Ensi vaalikaudella hallinnollisissa uudistuksissa on keskityttävä sosiaali- ja terveyspalveluihin. Ensin rakenteesta ja sitten rahoitusratkaisusta päättäminen on edelleen hyvä etenemistapa.

Palveluiden yhdenvertaisuuden kannalta sote-palvelut on järjestettävä riittävän isoilla, nykyistä selkeästi suuremmilla alueilla, esim. vapaaehtoiset sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät. Jatkovalmistelussa tulee selvittää kysymys kuntien roolista palveluntuottajana. Valmistelussa on otettava huomioon alueiden erilaisuus ja asiantuntijoiden näkemykset alueiden määrästä.

Jo nyt alueilla on tehty paljon työtä sote-uudistuksen eteen. Valmistelua alueilla on syytä jatkaa ja sille on turvattava edellytykset.

Keskeistä kustannusten hillitsemiseksi on luoda rahoitusmalli, joka estää ylikompensaatiot, kulujen siirtämisen toisen maksettavaksi sekä ohjaa oikea-aikaiseen ja riittävää hoitoon.

Perustasoa on vahvistettava

Nykyisen perustason terveydenhoitomme ongelmana on, ettei palveluiden saatavuus ja hoitoon pääsy ole yhdenvertainen koko maassa. Tämä ilmenee erityisesti terveyskeskuslääkärin vastaanotolle pääsystä ja heikommassa asemassa olevien pääsystä palveluiden piiriin.

Erytyisesti perusterveydenhuoltoa ja sosiaalihuoltoa on vahvistettava. Vain siten on mahdollista nopeuttaa hoitoon pääsyä ja vähentää erityistason kustannuksia.

Hyvinvointi- ja terveyseroja kavennetaan parhaiten panostamalla sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, ennaltaehkäisyyn, oikea-aikaisiin palveluihin ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraatioon. Peruspalveluiden, hoidon ja hoivan kehittämistä sekä hoitoketjujen sujuvoittamista on jatkettava koko ajan. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kuntoutuksen merkitykseen ihmisten toimintakyvyn kannalta. Palveluiden laatu ja hoivan taso on turvattava riittävällä henkilöstömäärällä.

Perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon kytköstä on vahvistettava toimintatapoja uudistamalla. Uudistuksessa tulee huolehtia sosiaali- ja terveyspalvelujen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhdyspinnoista ja ottaa tässä sosiaali- ja terveysjärjestöt huomioon yhtenä tärkeänä voimavarana. Samoin alusta asti on tunnistettava sote-palveluiden ja järjestöjen tuottaman matalan kynnyksen auttamistyön yhdyspinnot.

Esimerkiksi palveluseteleillä ja henkilökohtaisen budjetilla voidaan edistää asiakkaan valinnanvapautta. Valintojen tekemiseksi tarvitaan tukea ja asiantuntevaa ohjausta ja neuvontaa. Suomessa tarvitaan edelleen myös yksityisiä ja kolmannen sektorin toimijoita tuottamaan palveluita, mutta julkisella vallalla on aina oltava yksiselitteinen vastuu siitä, että palvelujärjestelmä on yhdenvertainen.

Vahvistetaan kansalaistoiminnan mahdollisuuksia

Eduskuntavaaliteesi

Vahva ja vapaa kansalaisyhteiskunta on demokratian, sosiaalisen pääoman syntymisen ja yhteiskuntarauhan edellytys. Vahvistetaan kansalaistoiminnan mahdollisuuksia yhteisellä strategialla, keventämällä hallinnollista taakkaa ja uudistamalla järjestöavustusten myöntämisperiaatteet.

Kirjaukset hallitusohjelmaan:

- **Päivitetään valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä.** Päivittämisen yhteydessä puretaan kansalaistoimintaa häiritsevää hallinto-kuormaa ja kevennetään lupakäytäntöjä.
- **Uudistetaan rahapelituotoista maksettavien järjestöavustusten myöntämisperiaatteet.** Uudistus toteutetaan sovittujen jakosuhteiden mukaisesti ja työhön otetaan mukaan sekä tuotonjaosta vastaavien viranomaisten että avustuksia käyttävien järjestöjen edustus.

Taustaa: Laaditaan yhteinen kansalaisyhteiskuntastrategia

Vapaaehtoistyö ja kansalaistoiminta kurovat umpeen eroja ihmisten välillä. Ne estävät yhteiskuntaa jakautumasta kahtia. Yhdessä tekeminen kasvattaa sekä sosiaalista pääomaa että koko yhteiskunnan henkistä pääomaa. Järjestötyö antaa elämälle merkityksiä ja pelastaa henkiä.

Kansalaisyhteiskuntastrategista ajattelua tulee edelleen vahvistaa koko valtioneuvoston tasolla. Oikeusministeriön demokratiayksikön yhteydessä toimiva Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE edistää kansalaisyhteiskunnan ja julkisen vallan välistä yhteistyötä ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä. KANE on laaja-alainen yhteistyöelin, joka kokoaa kansalaisyhteiskunnan toimijat yli sektorirajojen. KANEn toimintaa tulee jatkaa ja edelleen kehittää.

Sote- ja maakuntauudistus on merkittävä muutos sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytysten kannalta. Uudistuksen yhteydessä tulee valtakunnallisella ohjauksella edistää maakuntien mahdollisuutta myöntää avustuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, maakuntien velvollisuutta seurata ja tilastoida maakuntaan kuuluvien kuntien järjestöavustuksia ja kilpailuhaitan arviointia varten tarvittavan asiantuntijaelimen perustamista. Yhdistyslaki tulee uudistaa yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa. Yhdistyslakiin voisi lisätä esimerkiksi mahdollisuuden toimielimenä toimivaan toimitusjohtajaan ja fuusiosäätelyä.

Laadukas ja avoin lainsäädännön valmistelu sisältää eri sidosryhmien osallistamisen ja kuulemisen valmistelun eri vaiheissa. Erilaiset digitaaliset palvelut kuten Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi ovat tehostaneet osallistumisen mahdollisuuksia, mutta tarvitaan myös henkilökohtaista vuorovaikutusta ja keskustelua.

Hyvä esimerkki laajasti osallistavasta lainsäädännön valmisteluprosessista on sisäministeriön vetämä rahankeräyslain uudistaminen, jossa kansalaisjärjestöt saivat ottaa kantaa uudistamisen malleihin valmistelun eri vaiheissa. Nyt on valitettavasti myös nähtävissä esimerkkejä virkamiespainotteisesta valmistelusta, jossa sidosryhmiä ei kuulla ollenkaan, tai ne otetaan mukaan liian myöhäisessä vaiheessa valmistelua.

SOSTEn suositukset kansalaisjärjestöjen kuulemiseen:

- **Päivitetään valtioneuvoston periaatepäätös** kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämistä valtakunnallisella ja maakunnallisella tasolla.
- **KANEA tulee kuulla** kaikessa kansalaisyhteiskuntaa koskevassa päätöksenteossa.
- **Otetaan lainsäädäntöä valmisteltaessa kansalaisjärjestöt aina mukaan valmistelutyöhön**, ellei ole jotain erityistä syytä poiketa tästä periaatteesta.

Taustaa: Kevennetään hallinnollista taakkaa

Kansalaistoimintaan kohdistuva hallinnollinen kuorma muodostuu sääntelyn toimeenpanoon, ohjeistukseen, tiedottamiseen ja asiointiprosesseihin liittyvistä ongelmista. Järjestöissä toimitaan pienillä resursseilla tai täysin vapaaehtoisvoimin. Siksi on tärkeää, että järjestöt voivat hoitaa niille kuuluvat hallinnolliset vastuut mahdollisimman sujuvasti.

Hallinnollinen taakka ei saa olla liian raskas vapaaehtoisten kannettavaksi. Jos yhdistystoiminnan käynnistäminen ja ylläpitäminen vie liikaa voimavaroja, toiminta jää käynnistämättä tai kuihtuu pois. Liian tiukat lakien ja asetusten tulkinnat voivat estää esimerkiksi työttömien osallistumisen vapaaehtoistoimintaan. Verottajan epätarkat ohjeistukset voivat johtaa sanktioiden pelossa siihen, että toiminta jää toteutumatta. Esimerkiksi talkoiden yhteydessä tarjottava ruoka voidaan ohjeistuksen perusteella tulkita veronalaiseksi korvaukseksi tehdystä työstä. Paikallisella tasolla pitää huolehtia siitä, että julkiset toimijat eivät vaadi yhdistyksiltä lakia tiukempia menettelyjä.

Osaltaan kansalaistoiminnan hallintokuormaa kasvattaa myös järjestörahoitukseen liittyvät tulkinnot. Veikkaus Oy:n pelituotoista sosiaali- ja terveysjärjestöille maksettavia avustuksia hallinnoiva Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA edellyttää, että järjestöt kilpailuttavat yli 7000 euron hankinnat. Tämä on merkittävästi matalampi kuin hankintalain edellyttämä tavara- ja palveluhankintojen kilpailuttamisen kansallinen kynnyсарvo 60 000 euroa. Kilpailutuksen aiheuttama ylimääräinen hallintotyö on pois järjestöjen varsinaisesta toiminnasta (Linkki: <https://bit.ly/2IFXGtx>).

SOSTEn suositukset hallinnollisen taakan keventämiseen:

- Selvitetään yhdessä yleishyödyllisten yhteisöjen edustajien kanssa niiden verokohtelun kokonaisuus.
- Huomioidaan lakien valmisteluvaiheessa se, miten esitys vaikuttaa järjestöjen hallinnolliseen taakkaan.
- Muutetaan Patentti- ja rekisterihallitukselle tehtävät nimenkirjoittajan muutosilmoitukset maksuttomiksi. Nostetaan vapaaehtoistoimijalle maksettavan matkakorvauksen verovapausraja. Ohjeistetaan kuntia ja maakuntia keventämään kansalaistoimintaan liittyviä

ohjeistuksia ja asiointiprosesseja. Tehdään selvitys siitä, mistä viranomaisilmoituksista pienimmät yhdistystoimijat voitaisiin vapauttaa.

- Huolehditaan, että viranomaiset eivät sovelle kansallista lainsäädäntöä tiukempia tulkintoja hankintalain soveltamisessa järjestöavustusten yhteydessä.

Taustaa: Kehitetään avustusjärjestelmää edelleen

Rahapeleistä kertyvät tuotot käytetään Suomessa yleishyödyllisen toiminnan tukemiseen. Vuoden 2017 alussa Raha-automaattiyhdistys, Veikkaus ja Fintoto yhdistyivät yhdeksi uudeksi rahapeliyhtiöksi, jonka nimi on Veikkaus. Avustusjärjestelmän uudistamisprosessissa kansalaisjärjestöt ja rahapeliyhtiöiden tuotonjaosta vastaavat kolme ministeriötä asettivat yhteiseksi, yksimieliseksi tavoitteeksi kansalaisjärjestöjen avustusjärjestelmien yhtenäistämisen soveltuvien osin. Vaikka kirjaus oli yksimielinen, ei sen perusteella ole alkanut mitään valmistelua. Sen sijaan järjestöjen ohjaus ja hallintokuorma ovat kasvaneet (Linkki: <https://bit.ly/2IFXGtx>).

Veikkausvoittovaroista myönnettävien avustusten käytännöissä pitää löytää tasapaino valtionavustuslain edellyttämän ohjauksen ja valvonnan sekä joustavan ja tehokkaan avustusten käyttämisen välillä. Kansalaisjärjestötoiminnan avustuskäytännöt ja -kriteerit on eri tuotonjakoministeriöissä määriteltävä yhdenmukaisiksi soveltuvien osin. Uudistus tulee toteuttaa sovittujen jakosuhteiden pohjalta ja tavoitteina tulee olla byrokratian vähentäminen, järjestöjen autonomian kunnioittaminen sekä järjestelmän avoimuus ja läpinäkyvyys.

Valtiovarainministeriö on asettanut kehittämishankkeen, jonka tehtävänä on valmistella valtionhallinnon myöntämiin valtionavustuksiin liittyvien menettelytapojen digitalisointia sekä uudistaa ja yhdenmukaistaa valtionavustusprosesseja. Työn on määrä valmistua vasta vuoden 2023 lopussa. Osana tätä prosessia on tarkoitus selvittää myös kansalaisjärjestöjen avustuskäytäntöjen yhtenäistämistä. Avustusjärjestelmän uudistus ei saa kuitenkaan jäädä pelkästään selvitystasolle, eikä digitalisatiorahankkeen jalkoihin, vaan työ on käynnistettävä viipymättä ja kansalaisjärjestöt otettava työhön tiiviisti mukaan.

SOSTEn suositukset kansalaisjärjestöjen tukemiseen:

- **Avustusjärjestelmien kehittämiseen tähtäävä työ aloitetaan viipymättä.** Uudistus toteutetaan sovittujen jakosuhteiden mukaisesti ja työhön otetaan mukaan sekä tuotonjaosta vastaavien viranomaisten että avustuksia käyttävien järjestöjen edustus.

Lisätietoja

- Pääsihteeri Vertti Kiukas: 040 592 4287, vertti.kiukas@soste.fi
- Järjestöpäällikkö Riitta Kittilä: 050 308 6868, riitta.kittila@soste.fi
- Eriyasisiantuntija Kirsi Marttinen: 050 531 4244, kirsi.marttinen@soste.fi

Siirretään painopiste ongelmien ehkäisyyn ja terveyden edistämiseen

Eduskuntavaaliteesi

Sosiaali- ja terveyspolitiikan painopisteen tulee olla hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä sekä terveyserojen kaventamisessa. Raskaiden ja kalliiden korjaavien toimenpiteiden vähentäminen on myös taloudellisesti kannattavaa. Oikeat veroratkaisut voivat edistää kansanterveyttä, tasata tuloeroja sekä tasapainottaa valtiontaloutta.

Kirjaukset hallitusohjelmaan:

- **Jatketaan tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä alkoholin veronkorotuksia ja otetaan käyttöön limuviinon haittavero.** Lisäys verotuloihin 400 miljoonaa euroa hallituskauden lopussa.
- **Valmistellaan ja otetaan käyttöön kansanterveysperustainen, elintarvikkeisiin lisättyyn suolaan, sokeriin ja tyydyttyneeseen rasvaan perustuva haittavero.** Lisäys verotuloihin 500 miljoonaa euroa hallituskauden lopussa.
- **Päätösten vaikutuksia eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen ennakoarvioidaan ja seurataan systemaattisesti.**

Taustaa: edistetään kansanterveyttä verotuksella

Oikeilla veroratkaisuilla voidaan edistää kansanterveyttä, tasata tuloeroja sekä samalla pitää valtiontalous tasapainossa. Suomessa verotuksen pitkä linja on ollut vähittäinen siirtymä työn verotuksesta välilliseen verotukseen eli haitta- ja kulutusverotukseen. Tämä on perusteltu suunta, mutta siirtymät tulee toteuttaa hallitusti ja huomioida muutosten kokonaisvaikutukset.

Säädetään kulutus- ja valmisteverot tukemaan kansanterveyttä

Päihteiden ja epäterveellisen ruokavalion vaikutukset terveyteen ovat haitallisia. Lisäämällä väestön sairastavuutta, ne aiheuttavat kustannuksia sekä yksilöille itselleen että yhteiskunnalle erityisesti julkisen terveydenhuollon menojen kasvuna.

Verotus on tutkitusti kustannustehokas tapa edistää kansanterveyttä. Verotuksella voidaan ohjata kansalaisten kulutuskäyttäytymistä terveyttä edistäviin valintoihin. Kannustamalla terveellisiin elintapavalintoihin, verotus voi välillisesti pienentää myös eri väestöryhmien välisiä eli niin sanottuja sosioekonomisia terveyseroja.

Päihteet

Päihteiden käyttö on edelleen keskeinen hyvinvoinnin ja terveyden uhkatekijä Suomessa. Siksi tupakan ja alkoholin verotuksen kiristämistä on jatkettava myös tulevaisuudessa.

Vaikka väestön tupakointi onkin vähentynyt, aiheuttaa tupakointi edelleen huomattavia haittoja. Tästä syystä kahdesti vuodessa toistuvia tupakkaveron korotuksia tulee jatkaa. Kaikkia tupakka- ja nikotiinituotteita, nikotiinikorvaushoitovalmisteet pois lukien, tulee verottaa yhtä tiukasti kuin savukkeita, sillä niiden käyttöön liittyy merkittäviä terveyshaittoja.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen seurauksena alkoholihaitat lisääntyvät. Jo nykyisellään alkoholihaitoista aiheutuu yhteiskunnallemme vuosittain yli miljardin euron suorat kustannukset ja kustannusten kasvu jatkossa on vääjäämätöntä ilman määrätietoisia toimenpiteitä alkoholin saatavuuden rajoittamiseksi. Koska alkoholivero on kiinteä euromääräinen summa tiettyä alkoholitilavuutta kohden, sen suhteellinen osuus alkoholituotteiden hinnasta laskee inflaation ja ostovoiman nousun myötä. Näin verotuksen vaikutus vähitellen laskee, jos veronkorotuksia ei tehdä. Alkoholiveroja tulee tarkistaa säännöllisesti ylöspäin tämän kehityksen kompensoimiseksi. Lisäksi limuviinoihin on kohdistettava oma erillinen haittaverotus tukemaan nuorten alkoholinkäytön ja varhain alkavan humalajuomisen vähentämistä. Vastaava vero on käytössä useissa EU-maissa, esimerkiksi Tanskassa, Ranskassa ja Saksassa.

Alkoholi- ja tupakkaveron korotusten positiivinen vaikutus julkiseen talouteen riippuu tehtyjen korotusten suuruudesta ja niiden käyttäytymisvaikutuksista. Määrätietoisella haittaverojen korotuspolitiikalla verokertymä olisi hallituskauden lopussa noin 400 miljoonaa euroa nykyistä korkeampi.

Ravinto

Maailman terveysjärjestö (WHO) on kehottanut jäsenmaitaan harkitsemaan lisättyyn sokeriin, suolaan ja tyydyttyneeseen rasvaan kohdistuvien haittaverojen käyttöönottoa väestön ruokailutottumusten muuttamiseksi ja terveiden elintapojen tukemiseksi. Haittaveron käyttöönotto tuottaisi mittavia terveyshyötyjä myös Suomessa.

Seuraavan hallituskauden aikana tulee selvittää, valmistella ja ottaa käyttöön mahdollisimman laajasti haitallisiin ruokailutottumuksiin vaikuttava vero. Peruslähtökohtana tulee olla, että haittaverot kohdistuu yhtä aikaa sekä sokeriin, suolaan että tyydyttyneeseen rasvaan. Terveyden kannalta tehokkain tapa olisi verottaa tuotteissa olevien rasva-, suola- ja sokeripitoisuuksien mukaan sen sijaan, että verotettaisiin tiettyjä erikseen valittuja ja rajattuja tuotteita. Laaja-alainen vero muuttaisi parhaassa tapauksessa sekä kuluttajien että tuottajien käyttäytymistä ja tekisi saatavilla olevista elintarvikkeista terveellisempiä. Käyttöönotettavalla sokeri-, suola- ja rasvaverolla voidaan kerätä valitusta veron tasosta sekä verokannan laajuudesta riippuen hallituskauden lopussa noin 500-1000 miljoonan euron lisätulot.

SOSTEn suositukset kulutus- ja valmisteverotukseen:

- Jatketaan tupakka- ja nikotiinituotteiden veronkorotuksia.
- Alkoholiveroja korotetaan vuosittain, jotta alkoholivero ei suhteellisesti kevene inflaation ja ostovoiman nousun seurauksena. Lisäksi parantunutta alkoholituotteiden saatavuutta kompensoidaan kireämmällä verotuksella.
- Otetaan käyttöön limuviinon haittaverot.
- Otetaan käyttöön kansanterveysperustainen epäterveellisten elintarvikkeiden vero.

Taustaa: Yhteiskunnallisten päätösten vaikutuksia kansanterveyteen on seurattava

Kansanterveyden yleisestä kohenemisesta huolimatta erityisesti sosioekonomiset terveyserot ovat Suomessa edelleen suuria. Terveyserojen kaventamiseksi tarvitaan jatkuvia kansallisen tason toimenpiteitä, joilla tuetaan terveyttä edistävien valintojen tekemistä ja terveellisiä elintapoja sekä elinympäristöjen terveyttä, turvallisuutta, esteettömyyttä ja viihtyisyyttä. Vähentämällä raskaiden ja kalliiden korjaavien toimenpiteiden tarvetta, tämä on myös taloudellisesti kannattavaa.

Hallituskauden aikana on kohdistettava lisäresursseja ennenaikaisten eli ennen 70 ikävuotta tapahtuvien kuolemien ehkäisyyn. Ennenaikaisia kuolemia Suomessa aiheuttavat erityisesti tapaturmat, päihteet, itsemurhat ja verenkiertoelinten sairaudet. Suurin osa näistä kuolemista olisi kuitenkin ehkäistävissä. Kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti on myös tulevien sukupolvien terveyttä turvattava huolehtimalla elinympäristöjen puhtaudesta ja varautumalla tulevaisuuden terveysuhkiin ennalta. Suomalaisten terveysturvaa uhkaavia tekijöitä ovat esimerkiksi antibioottiresistenssi, ilmastonmuutos ja saastuminen.

Yhteiskunnallisten päätösten vaikutuksia kansanterveyteen tulee arvioida ja seurata. Tämä edellyttää laadukasta, näyttöön perustuvaa tutkimusta sairauksien ehkäisystä, tunnistamisesta ja hoidosta, sekä toimenpideohjelmien vaikutuksista. Kansanterveystyön toteuttamisessa on hyödynnettävä aktiivisesti järjestöjen tarjoamaa erityisosaamista.

SOSTEn suositukset hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä

- Päätösten vaikutuksia eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen ennakkoarvioidaan ja seurataan systemaattisesti.
- Käynnistetään toimenpideohjelma ennenaikaisten eli ennen 70 ikävuotta tapahtuvien kuolemien ehkäisemiseksi.

Lisätietoja

- Pääekonomisti Jussi Ahokas: 050 308 6870, jussi.ahokas@soste.fi
- Erityisasiantuntija Tuuli Lahti: 050 591 8307, tuuli.lahti@soste.fi